

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI STUDIJ MENADŽEMENT TURIZMA I SPORTA

PETRA GUDLIN

DRŽAVLJANSKI STATUS U SPORTU

ZAVRŠNI RAD

Čakovec, 2020.

MEĐIMURSKO VELEUČILIŠTE U ČAKOVCU
STRUČNI STUDIJ MENADŽEMENT TURIZMA I SPORTA

PETRA GUDLIN

DRŽAVLJANSKI STATUS U SPORTU
CITIZENSHIP STATUS IN SPORTS

ZAVRŠNI RAD

Mentor:

mr.sc. Miljenko Vrbanec, v.pred.

Čakovec, 2020

Sažetak

U završnom radu prikazuje se odnos državljanstva u sportu, koji će se obraditi kroz odredbe Zakona o hrvatskom državljanstvu, Zakona o sportu, Ustava Republike Hrvatske, kroz odredbe Europske športske povelje, Etičkog kodeksa Međunarodnog Olimpijskog Odbora, odredbi Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva, Konvencije o smanjenju višestrukih državljanstva, kao i Konvencije o smanjenju slučajeva apatridije, te preko pravilnika, kroz nogomet u Pravilniku o državnim reprezentacijama, te Pravilniku o statusu i transferu igrača, o rukometu preko Pravilnika o pravu nastupa igrača, Pravilniku o transferu između federacija, Pravilniku o transferu između igrača, Pravilniku o statusu igrača, Registracijskog propisnika. U radu su prikazani razni primjeri stjecanja i prestanka državljanstva u svijetu i u Hrvatskoj. Sam rad podijeljen je u četiri cjeline u kojima se želi prikazati veza između državljanstva i sporta, koji su uvjeti stjecanja i prestanka državljanstva, kao i kojih se pravila i uputa mora sportaš pridržavati da bi stekao državljanstvo pojedine države.

U uvodnom djelu rada ukratko je pojašnjena tema rada, a zatim se kroz drugu cjelinu pobliže opisuju načini stjecanja i prestanka državljanstva općenito, te njihova zakonska definicija, te se objašnjavaju pojedini tipovi državljanstva, a nakon toga i zakonski okviri državljanstva u Hrvatskoj. Uz načine stjecanja državljanstva, spomenut je i postupak prestanka državljanstva.

U trećoj cjelini objašnjena je veza između državljanstva i sporta, kako sama globalizacija utječe na sport, ali i sport na globalizaciju. Također su izneseni uvjeti koje se sportaš mora pridržavati da bi nastupao za nacionalnu reprezentaciju. Uz to spomenute su i posebne odredbe o sportašima strancima. Iz tih poglavlja je vidljivo da se ne može samo tako nastupati za određenu državu, pa onda promijeniti državljanstvo, te nastupati za neku novu državu. Postoje zakonski okviri koji sprječavaju trgovinu državljanstvom. Uz to novac ima velik utjecaj na same sportaše, te ih često dovodi do promjene državljanstva, jer u domaćoj zemlji ne zarađuju toliko, ili pak nemaju uvjete za bolje treninge.

Ključne riječi: apatridi, bipatridi, državljanstvo, globalizacija, polipatridi, sport

Sadržaj

1. UVOD	6
2. OPĆENITO O DRŽAVLJANSTVU	7
2.1. Pojam i značenje državljanstva	7
2.2. Zakonska definicija državljanstva.....	9
2.3. Općenito o stjecanju državljanstva	10
2.3.1. Rekombinirano državljanstvo	11
2.3.1.1. Najslabije državljanstvo ili državljanstvo putujuće vjernosti	11
2.3.1.2. Državljanstvo na prodaju.....	13
2.3.1.3. Izgubljeno državljanstvo, državljanstvo u nastajanju ili preklapajuće državljanstvo ..	13
2.3.1.4. Socio-ekonomski tip državljanstva	14
2.3.1.5. Kolonijalni tip državljanstva.....	14
2.3.1.6. Idealno državljanstvo	15
2.4. Stjecanje hrvatskog državljanstva	16
2.4.1. Stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom	17
2.4.2. Stjecanje hrvatskog državljanstva rođenjem na teritoriju Republike Hrvatske	18
2.4.3. Stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem.....	18
2.5. Prestanak hrvatskog državljanstva	19
2.6. Ponovno stjecanje hrvatskog državljanstva	20
3. DRŽAVLJANSTVO I SPORT	21
3.1. Utjecaj globalizacije na sport.....	21
3.2. Državljanstvo kao pretpostavka za sudjelovanje u sportskim aktivnostima	24
3.3. Nastupanje za nacionalnu reprezentaciju	24
3.4. Posebne odredbe o sportašima strancima	27
3.5. Promjena državljanstva sportaša.....	29
4. ZAKLJUČAK.....	33
5. POPIS LITERATURE	34

6. POPIS TABLICA	37
7. POPIS SLIKA.....	37

1. UVOD

U ovom radu prikazat će se sam pojam državljanstva, načini stjecanja i prestanka državljanstva. Navest će se na koji način je državljanstvo povezano s sportom, koje su odrednice kojih se sportaš stranac treba pridržavati da bi sudjelovao na sportskom natjecanju. Također, kako svugdje, tako je i u sportu prisutna diskriminacija, te će se i navedena problematika obraditi kroz sam rad. Sva nacionalna zakonodavstva predviđaju mogućnost naturalizacije stranih sportaša te je i to ujedno jedan od pojmova koji će se obraditi u ovom diplomskom radu. U izradi ovog rada korištene su dvije metode, metoda prikupljanja podataka proučavanjem literature, primjene navedenih na internetu te znanstvenih radova, kao i metoda opisivanja ili takozvana metoda deskripcije kojom su navedeni podaci opisani.

Sport nije samo manifestacija fizičkog natjecanja već je to i manifestacija kulturnog i nacionalnog elementa društva. Često se govori da nacionalna sportska natjecanja izazivaju osjećaj povezanosti i zajedništva u državi. Prisustvovanjem i sudjelovanjem u različitim sportskim događajima, ljudi učvršćuju vezu nacionalnog identiteta i državljanstva. Tijekom drevnih Olimpijskih igara, sudjelovati na Olimpijskim igrama su mogli samo Grci koji su bili slobodni odrasli muškarci. Jedan sportaš imenom Sodates odlučio je promijeniti svoju odanost Kreti. Rođen je u Kreti te se za nju borio na 99. Olimpijadi. Na 100. olimpijskom natjecanju, Sodates je nastupao kao efezijski natjecatelj. Natjecao se za drugu državu, a rezultat toga je bilo protjerivanje od strane Kretana. Sodatesova priča je metafora za današnji odnos između državljanstva i sporta. Međunarodna natjecanja su *sui generis* manifestacija državne moći, a sudjelovanje na tim natjecanjima ovisi o nacionalnosti igrača i pravilima međunarodnih sportskih udruga. U slučaju novih država gdje su nacionalni identiteti neodređeni, sport ima dvostruku ulogu. Na domaćoj razini stvara osjećaj pripadnosti zajednici države koja se može, ali ne mora, podudarati s nacionalnim/etničkim identitetom pojedinca. Na međunarodnoj razini, sportski događaji povećavaju razlikovanje identiteta određene zemlje od ostalih konkurenata, interno jedinstvo zajednice (postiže se simbolima države), te osjećaj nacionalnog uspjeha na međunarodnoj sceni koji se u zemlji smatra

kompromisom zbog lošeg političkog i ekonomskog učinka (<http://www.citsee.eu/citsee-story/sportizenship-complex-links-between-citizenship-sports-and-national-identity>).

S obzirom da svaka zemlja samostalno odlučuje pod kojim će uvjetima priznavati pojedincu državljanstvo, sve su češće situacije kada pojedinci u potpunosti ostaju bez državljanstva ijedne države (u tom slučaju govorimo o apatridima, odnosno apolitima) ili pak istodobno imaju dva (bipatridi) ili više državljanstva (polipatridi).

2. OPĆENITO O DRŽAVLJANSTVU

Svaka država samostalno odlučuje pod kojim će uvjetima priznavati pojedincu državljanstvo. Ima zemalja koje jednostavno ne daju ispis iz državljanstva, a ima i onih koje dozvoljavaju posjedovanje dvostruko, pa i višestruko državljanstvo.

2.1. Pojam i značenje državljanstva

Državljanstvo (*engl. nationality/citizenship*) jest temeljni pravni odnos ili osobita pravna veza trajnoga značenja između pojedinca i države na temelju koje pojedinac ima status državljanina (<http://www.enciklopedija.hr>). Pojedincu se priznaje status državljanina određene zemlje čime pojedinac stječe i određena prava poput građanskih (sloboda mišljenja) prava, gospodarsko-socijalnih prava, političkih (sloboda izražavanja, biračko pravo, primanje u javne službe) prava, ali također pojedinac stječe i obaveze koje mora ispunjavati (npr. vojna obaveza).

Prema Ustavu Republike Hrvatske NN 56/90, 135/97, 08/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14 (u daljnjem tekstu: Ustav) propisano je da hrvatski državljanin ne može biti proganjan iz Republike Hrvatske, niti mu se može oduzeti državljanstvo, niti pak može biti izručen nekoj drugoj državi, osim kad se mora izvršiti odluka o izručenju ili predaji donesena u skladu s međunarodnim ugovorom ili pravnom stečevinom Europske unije. Svaka država na temelju svojih propisa o državljanstvu određuje je li neka osoba njezin državljanin ili pak nije. No međutim, država ne može određivati državljanску vezu između strane države i fizičke osobe.

Prema Zakonu o hrvatskom državljanstvu NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/15, 102/19 (u daljnjem tekstu: Zakon o hrvatskom državljanstvu) s obzirom na načelo isključivosti (primata) državljanstva, osoba koja ima dva ili više državljanstva, pred tijelima vlasti jedne od država čije državljanstvo ima, može se pozivati samo na domaće državljanstvo, dakle smatra se isključivo hrvatskim državljaninom.

Često se državljanstvo naziva i nacionalnošću, no postoji jasna razlika između tih dviju definicija. Prema Šikić (2009) nacionalnost potječe od francuske riječi *nationalite*, engleske *nationality*. To je etnički pojam koji definira pojedinca i njegovu trajnu pripadnost određenoj društvenoj zajednici, odnosno narodu (naciji). Ta zajednica ima određene karakteristike po kojima se razlikuje od drugih zajednica kao što su npr. povijest, jezik, kultura, religija i ostalo. Ustavom Republike Hrvatske, hrvatskom narodu izvan granica naše Domovine zajamčena je skrb i zaštita neovisno o državljanstvu koje te osobe posjeduju. Pojam državljanstva definira se kao pravna veza između pojedinca i države (Šikić, 2009). Samo država ima svoje državljane i oni ne moraju biti iste nacionalnosti.

Također, važnu ulogu u razumijevanju pojma državljanstva ima i pojam stranac koji je u zakonskim aktima definiran kao svaka osoba stranog državljanstva ili osoba bez državljanstva. Definicija stranca može se promatrati u pozitivnom kontekstu koji je prethodno opisan, ali i prema negativnoj definiciji. Promatramo li stranca u kontekstu negativne definicije, stranac je svaka osoba koja nema domaće državljanstvo. Prema Hrvatskom jezičnom portalu, stranac je osoba (stanovnik neke druge zemlje) koja boravi na području određene zemlje, ali njezino državljanstvo ne posjeduje (<http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search>).

Određena osoba ima mogućnost posjedovati jedno, dva ili više državljanstava ovisno o zakonima i propisima određenih država te uvjetima za stjecanje državljanstva. Stoga treba razlikovati apatride (apolite) – osobe bez državljanstva, bipatride (bipolite) – osobe koje imaju dva državljanstva i polipatride – osobe koje imaju više državljanstva.

Položaj apatrida je najteži jer je njihov međunarodno - pravni položaj najteži s obzirom da ne uživaju zaštitu niti jedne suverene države. Do pojave apatridije dolazi zbog mnogih načela pojedinih država koji su uvjet za stjecanje državljanstva. Kao jedan od primjera apatrida

ističe se primjer osobe koja se rodi u državi čije je načelo stjecanja državljanstva po principu podrijetla ili krvne veze (*ius sanguinis*), a njezini roditelji posjeduju državljanstvo države koje se stječe po načelu područja (*ius soli*). S obzirom na iznimno tešku situaciju apatrida međunarodno pravo nastoji zakonski regulirati i osigurati svakoj osobi državljanstvo. Vrlo bitan dokument u rješavanju ovakvih problema jest dokument Konvencija o pravnom položaju osoba bez državljanstva (1954. godine) i Konvencija o smanjenju slučajeva apatridije iz 1961. godine (Šikić, 2009).

Konvencija o smanjenju slučajeva apatridije iz 1961. godine primjenjuje se kada se radi o stjecanju ili gubitku prava samo ako je riječ o osobi bez državljanstva ili osobi koja bi trebala postati apatrid. Odredbe ove Konvencije omogućavaju mjere protiv apatridnosti kojima se nastoji spriječiti ova pojava u društvu. Postoji nekoliko mjera koje su određene ovom Konvencijom. One su mjere za izbjegavanje apatridnosti među djecom, mjere za izbjegavanje apatridnosti uslijed gubitka ili odricanja od državljanstva, mjere za izbjegavanje apatridnosti uslijed oduzimanja državljanstva i mjere za izbjegavanje apatridnosti u kontekstu državne sukcesije.

Bipatridi ili bipoliti su osobe s dva državljanstva do kojih osobe najčešće dolaze zbog određenih načela stjecanja državljanstva. Kao primjer bipolita ističe se dvostruko državljanstvo osobe koja je rođena na teritoriju države koja državljanstvo dodjeljuje osobi prema načelu područja (*ius soli*), a roditelji te osobe su državljani određene države koja državljanstvo dodjeljuje prema načelu podrijetla ili krvne veze (*ius sanguinis*). Obzirom da dvojno državljanstvo predstavlja problem, međunarodno pravo nastoji donijeti zakone i propise kojima niti jedna osoba nema istovremeno dva državljanstva. Rješavanje ovoga problema nastoji se korigirati Konvencijom o smanjenju višestrukih državljanstava iz 1963. godine (Šikić, 2009).

Polipatridi su osobe koje imaju više državljanstava različitih država. Do te situacije da osoba ima više državljanstava dolazi zbog različitih i mnogobrojnih propisa o stjecanju državljanstava. Ta osoba ostvaruje pravo različitim osnovama ili stekne pravo bez gubitka prethodno stečenoga državljanstva.

2.2. Zakonska definicija državljanstva

Prema čl. 2 Zakona o hrvatskom državljanstvu, državljanin Republike Hrvatske koji ima hrvatsko i strano državljanstvo, sukladno propisima i odlukama te odredbama zakona smatra se pred tijelima državne vlasti Republike Hrvatske samo državljaninom Republike Hrvatske. Navedenim Zakonom, u čl. 1 uređuje se hrvatsko državljanstvo, pretpostavke za njegovo stjecanje i prestanak.

2.3. Općenito o stjecanju državljanstva

Postoje različiti načini stjecanja državljanstva koji uvelike ovise o samoj državi, njenim konceptima postojanja, interesima, povijesti kao i viđenju budućnosti same države. Prema pravnoj teoriji postoje tri načela stjecanja državljanstva. Kao prvo načelo ističe se načelo krvne veze ili podrijetla (*ius sanguinis*), zatim načelo područja (*ius soli*) te načelo prebivališta (*ius domicilia*) (Zeko i Vrbanec, 2017). Često se događa da dolazi do sukoba između odluke o državljanstvu. Stoga postoji pozitivan sukob koji označava sukob dviju ili više država koje istovremeno određenoj osobi pripisuju svoje državljanstvo te negativan sukob koji označava situaciju kada se dvije ili više država odriču određenoj osobi dati svoje državljanstvo.

Prema načelu krvne veze, dijete stječe državljanstvo svojih roditelja i to bez obzira gdje je rođeno i gdje ono, odnosno njegovi roditelji žive. To načelo prakticiraju države s velikim brojem emigranata kojima je jedini interes očuvanje veze sa svojim iseljenicima, a među te države spada i Republika Hrvatska. Iz čl. 10 st. 2 Ustava Republike Hrvatske jasno je vidljivo da naša država štiti interese i državljanina Republike Hrvatske koji ne žive ili borave na teritoriju naše Domovine. Također, ustavnim pravom štite se i interesi hrvatskog naroda izvan granica naše države bez obzira imaju li hrvatsko državljanstvo ili ne.

Državljanstvo djeteta, prema načelu područja, određuje se prema državi na čijem teritoriju je dijete rođeno bez obzira kojeg su državljanstva njegovi roditelji. Spomenuto načelo uvelike prihvaćaju imigracijske države zbog naturalizacije i asimilacije stranaca (Medić, 2017).

S obzirom na načelo prebivališta, određena osoba stječe državljanstvo države na čijem teritoriju prebiva. To načelo prisutno je najviše u državama koje njeguju svoju kulturu, gdje

nema problema s uključivanjem stranaca koji imaju različiti kulturološki pogled u odnosu na državu u kojoj se nastanjuju.

2.3.1. Rekombinirano državljanstvo

Prema nekom pravilu, jedno od načela uzima se kao osnovno, nositeljem, te se druga dva načela nadopunjuju uz još neke od načina stjecanja državljanstva. Nekada se smatralo da je moguće biti državljaninom samo jedne države, dok se u današnje vrijeme govori o „rekombiniranom državljanstvu“. Navedeno državljanstvo označava državljanstvo koje na jednoj strani sadrži povijesne i rodbinske veze dok na drugoj strani nema baš nikakve prethodne veze s državom čije se državljanstvo stječe. Ovaj tip državljanstva najviše je prisutan u sportu u odnosu na druga životna područja. Stoga je Reiner Bauböck napravio kategorizaciju tipova državljanstva od najslabije prema najjačem.

Tablica 1. Kategorizacija tipova državljanstva od najjačeg prema najslabijem

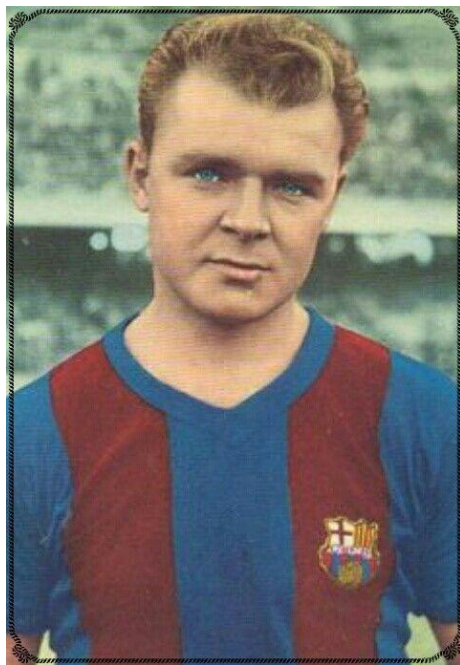
1. Čvrsti ili idealni tip državljanstva
2. Kolonijalan tip državljanstva
3. Socio-ekonomski tip državljanstva
4. Izgubljeno državljanstvo, državljanstvo u nastajanju ili preklapajuće državljanstvo
5. Državljanstvo na prodaju
6. Najslabije državljanstvo ili državljanstvo putujuće vjernosti

Izvor: <http://www.sportandnation.com>

2.3.1.1. Najslabije državljanstvo ili državljanstvo putujuće vjernosti

Najslabije državljanstvo ili državljanstvo putujuće vjernosti odnosi se na slučajeve kada je sportaš nastupao za najmanje tri različite države. Taj nivo državljanstva karakterizira odsustvo *ius sanguinis*, *ius soli* i *ius nexi*. No s obzirom na izvanredne rezultate ovakvih sportaša osigurano im je da budu voljeni od strane navijača te prihvaćeni kao dio nacionalnog

tima. Kao pravi primjer najslabijega tipa državljanstva ističe se mađarski nogometaš Laszlo Kubala (1927-2002). Slika 1. prikazuje mađarskog nogometaša Lasla Kubale u dresu španjolskog kluba Barcelone 1960. godine.

Slika 1. Mađarski nogometaš Laszlo Kubala u dresu španjolskog kluba Barcelone 1960. godine.

Izvor: <https://goo.gl/images/ur2va6>

Laszlo Kubala rođen je u Mađarskoj, 10. lipnja 1927. godine. Njegova majka imala je poljske, slovačke i mađarske korijene, dok je njegov otac pripadao slovačkoj manjini u Mađarskoj. Tijekom svoje nogometne karijere Laszlo je igrao za tri različite države: Čehoslovačku, Španjolsku i Mađarsku. Također je nastupao za reprezentaciju Europe i Katalonije u revijalnim utakmicama. S 19 godina, radi izbjegavanja vojne obveze, preselio se u Čehoslovačku te se vjenčao čehoslovačkom državljanicom Annom Violom Daučík. Igrao je 6 puta za reprezentaciju Čehoslovačke i postigao 4 gola. Zatim se vratio u Mađarsku gdje je triput nastupio za mađarsku reprezentaciju. Najviše nastupa ostvario je za reprezentaciju Španjolske, njih čak 19 te je za vrijeme navedenih nastupa postigao 11 golova. Osim Laszla Kubale kao primjer ovakvog tipa državljanstva ističu se sljedeći sportaši: Diega Costa (Brazil, Španjolska),

Ferenc Puskas (Mađarska, Španjolska), Alfredo di Stefano (Kolumbija, Argentina, Španjolska), Thiago Motta (Italija, Brazil) i mnogi drugi.

2.3.1.2 Državljanstvo na prodaju

Državljanstvo na prodaju odnosi se na ugovornu vezu između sportaša i države kojim sportaš dobiva državljanstvo i putovnicu u zamjenu za medalje i očekivani uspjeh nacionalnog tima. Za to državljanstvo specifično je da nema nikakvih ranijih veza između sportaša i države (Medić, 2017). Kao najpoznatiji primjer ovakvog tipa državljanstva ističe se košarkašica Becky Hammon. Ona je talentiranu Amerikanka koja je uzela rusko državljanstvo kako bi nastupala na Olimpijskim igrama za ruski tim. Becky Hammon rođena je Amerikanka i određeno vrijeme živjela je i boravila na području SAD – a te nastupala za SAD. 2008. godine odlučila je uzeti rusko državljanstvo i nastupati za njih. Nastupi za rusku reprezentaciju su trajali u razdoblju 2008. do 2012. godine. Nakon nekog vremena igračice karijere preuzela je trenersko mjesto i postala prva ženska trenerica u NBA ligi (<https://www.nba.com/article/2019/10/06/10-things-know-becky-hammon>).

2.3.1.3 Izgubljeno državljanstvo, državljanstvo u nastajanju ili preklapajuće državljanstvo

Kod kategorije izgubljenog državljanstva, državljanstva u nastajanju ili preklapajućeg državljanstva, državljani bivše države biraju koju će od novonastalih država odabrati da ju predstavljaju ili pak biraju neku drugu državu izvan regije kojoj pripadaju (Medić, 2017). Kao primjer za kategoriju izgubljenog državljanstva, državljanstva u nastajanju ili preklapajućeg državljanstva možemo uzeti primjer Jugoslavije. 1987. godine najviše uspjeha obećavao je jugoslavenski nogometni tim za kojeg su nastupali Prosinečki, Mihajlović, Šuker, Savičević, Boban. Oni su postali svjetski prvaci u Čileu. No međutim, 1990. godine je izbio rat te je došlo do raspadanja Jugoslavije i do zabrane nastupa navedene momčadi Jugoslavije na Europskom prvenstvu u Švedskoj. Na ljetnim Igrama u Barceloni, 1992. godine, Međunarodni olimpijski odbor (u nastavku MOO) prvi put je dozvolio sportašima s područja bivše Jugoslavije da se natječu individualno. Iznimka su bili sportaši s područja Srbije, Makedonije i Crne Gore kojima je i dalje bilo zabranjeno nastupati jer su navedene države u to vrijeme bile pod sankcijama Ujedinjenih Naroda (u nastavku UN-a).

2.3.1.4 Socio-ekonomski tip državljanstva

U socio-ekonomskom tipu državljanstva ključna riječ je stavljena na migrante ili njihove pretke. Oni se pozivaju na *ius nexi* ili trajni interes za članstvo. U toj kategoriji mnogi pripadnici uživaju neku vrstu dvojnog ili višestrukog državljanstva stoga oni često imaju pravo izabrati za koju naciju žele nastupati. MOO i Međunarodni nogometni savez (u nastavku FIFA) razvili su posebna pravila što se tiče njihovih slučajeva. MOO propisuje razdoblje čekanja od 3 godine između natjecanja za 2 nacionalne ekipe dok FIFA navodi da se odluka donese na temelju nacionalnosti (<http://www.sportandnation.com>).

Kada se govori o području Europske unije, najčešće se govori o migrantima čiji potomci s obzirom na određene uvjete posjeduju dvojno državljanstvo. Kao primjer autorica ističe (Medić, 2017) Brazilca Thiaga Motta koji je igrao za Italiju. U ovom tipu državljanstva, kada se promatraju nacionalnosti, češće je riječ o Marokancima ili Turcima. Nakon pet godina, strani sportaš naturalizacijom stječe državljanstvo države za koju nastupa i kvalificira se kao igrač koji je podoban nastupati i prezentirati nacionalni tim.

2.3.1.5 Kolonijalni tip državljanstva

Kolonijalan tip državljanstva spada u poprilično jak tip državljanstva koji se temelji samo na *ius sanguinis* (niti sportaš, niti pak roditelji nisu rođeni u državi koju sportaš predstavlja, ali su rođeni u bivšoj koloniji) ili na olakšanoj naturalizaciji (državljeni bivših kolonija koji su stupili u brak s državljanima bivše imperije). Također postoji mogućnost kombinacije *ius sanguinis* i *ius soli* (jedan od roditelja je državljanin matične države dok je drugi rođen i odgajan na teritoriju kolonije). Mnoge europske države se i danas uvelike oslanjaju na sportaše iz bivših kolonija te ima dosta primjera u sportskoj praksi za taj tip državljanstva. Posebice se izdvajaju Velika Britanija, Nizozemska i Portugal kao pristaše kolonijalnog državljanstva.

Autorica (Medić, 2017) ističe kako primjera ovakvog tipa državljanstva u svijetu ima mnogo. Jedan od istaknutijih primjera bio je 1924. i 1928. godine kada su britanski hokejaški olimpijski tim sačinjavali kanadski vojni službenici i studenti koji su u to vrijeme boravili na području Velike Britanije. Iako je 1936. godine donesena odluka da nacionalni tim moraju

sačinjavati osobe koje su rođene na području Velike Britanije, tim je i dalje u svom sastavu imao sportaša koji je rođen u Kanadi, devetero igrača koji su odrasli u Kanadi te jedanaestero igrača koji su već i ranije igrali za Kanadu. Također su mogle i nastupati sve osobe koje su posjedovale britansku putovnicu, ali su živjele i radile na području Kanade.

2.3.1.6 Idealno državljanstvo

Idealno ili najjače državljanstvo temeljeno je u istim mjerama na *ius sanguinis* i *ius soli*. U navedenom tipu državljanstva i sportaš i njegovi roditelji rođeni su u državi koju sportaš predstavlja. Naravno, postoje izuzetci. Ovoj kategoriji državljanstva pripadaju i sportaši čiji su roditelji različitog državljanstva pa pored stečenog idealnog državljanstva imaju i državljanstvo drugog roditelja, stečenog pomoću *ius sanguinis*. Ova kombinacija državljanstava omogućuje pojedincu da sam izabere državu za čiji nacionalni tim želi nastupati (Medić, 2017). Čvrstoću idealnog državljanstva stvaraju i sami sportaši svojim izjavama o časti predstavljanja države i prilici da se oduže državi što je uložila u njihov napredak i uspjeh.

Slika 2. Nijemac Jürgen Klinsmann

Izvor: <http://www.zimbio.com/photos/J+rgen+Klinsmann>

Jürgen Klinsmann, porijeklom Nijemac, trener je američkog nogometnog tima. 2014. godine sastavio je tim od pretežito dvojnih državljana, koji su imali njemačko i američko

državljanstvo. Slika 2 prikazuje Nijemca Jürgena Klinsmann prilikom odigravanja kvalifikacijske utakmice između Meksika i SAD-a.

2.4. Stjecanje hrvatskog državljanstva

Čl. 3 Zakona o hrvatskom državljanstvu kaže da državljanin Republike Hrvatske hrvatsko državljanstvo može steći na četiri načina: podrijetlom, rođenjem na teritoriju Republike Hrvatske, prirođenjem te po međunarodnim ugovorima. Kao temeljno načelo Hrvatska navodi načelo podrijetla kao i mnoge istaknute europske države poput Njemačke, Danske i Irske.

Zahtjevi za stjecanjem hrvatskog državljanstva mogu se pronaći na mrežnoj stranici Središnjeg državnog portala¹ na kojoj se nalaze dodatne informacije o načinu i mjestu podnošenja zahtjeva. Poslove za stjecanje hrvatskog državljanstva rođenjem i podrijetlom obavljaju nadležni uredi državne uprave, odnosno gradski ured Grada Zagreba na području RH. Osobno, u policijskoj upravi, tj. policijskoj postaji podnosi se zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva ako je stečeno prirođenjem, osim u slučaju ako je osoba invalid, ona može podnijeti zahtjev preko zakonskog zastupnika ili ovlaštenog opunomoćenika. Također se može podnijeti i putem diplomatske misije ili konzularnog ureda RH u inozemstvu u slučaju stjecanja hrvatskog državljanstva prirođenjem. Ministarstvo unutarnjih poslova bavi se poslovima u svezi stjecanja hrvatskog državljanstva po međunarodnim ugovorima i prirođenjem.

Obrasci za stjecanje državljanstva dostupni su na stranicama Ministarstva unutarnjih poslova zajedno s upitnikom koji treba ispuniti. Sukladno potrebama pojedinca postoje tri vrste zahtjeva koje je potrebno ispuniti, a to su zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem punoljetne osobe, zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem punoljetne osobe i djeteta/djece i zahtjev za stjecanjem hrvatskog državljanstva prirođenjem djeteta/djece

¹<https://gov.hr/moja-uprava/drzavljanstvo-i-isprave/hrvatsko-drzavljanstvo/stjecanje-hrvatskog-drzavljanstva/1719>

Osim zahtjeva i upitnika potrebno je priložiti i određene dokumente kako bi prijava bila kompletna. Za različite prijave, potrebna je i različita dokumentacija.

2.4.1. Stjecanje hrvatskog državljanstva podrijetlom

Prema Zakonu o hrvatskom državljanstvu opisano u čl. 4, dijete podrijetlom stječe hrvatsko državljanstvo ako su oba roditelja u trenutku njegova rođenja hrvatski državljani, zatim u slučaju ako je jedan od roditelja u trenutku rođenja hrvatski državljanin, a dijete je rođeno u RH, te ako je jedan od roditelja u trenutku rođenja djeteta hrvatski državljanin, drugi bez državljanstva, ili nepoznatog državljanstva, a dijete rođeno u inozemstvu.

Prema čl. 5 Zakona o hrvatskom državljanstvu, osoba također može steći državljanstvo podrijetlom ukoliko je osoba rođena u inozemstvu, ali je u trenutku rođenja jedan od roditelja hrvatski državljanin pod uvjetom da do navršene 21. godine života bude prijavljena u matičnom uredu Republike Hrvatske ili u diplomatskoj misiji ili konzularnom uredu Republike Hrvatske u inozemstvu kako bi se upisala kao državljanin Republike Hrvatske.

Ukoliko je osoba starija od 21 godinu života, a rođena je u inozemstvu, ona također prema gore navedenom članku ima pravo tražiti hrvatsko državljanstvo. Uvjet je da je u trenutku rođenja određene osobe jedan od roditelja bio hrvatski državljanin. Osoba je bila u mogućnosti u roku od dvije godine od trenutka stupanja na snagu navedenog zakona podnijeti zahtjev za upisom u evidencije hrvatskih državljana. Ministarstvo unutarnjih poslova dužno je utvrditi postoje li zapreke iz čl. 8 Zakona o hrvatskom državljanstvu koje bi onemogućile odobravanje podnesenog zahtjeva. Iznimka su osobe koje su rođene u inozemstvu, a ne udovoljavaju stavku 1 ovoga članka, tada oni stječu državljanstvo ako bi ostali bez prethodno državljanstva.

Također, zakonom je određeno da i dijete stranog državljanstva ili dijete bez državljanstva stječe hrvatsko državljanstvo ukoliko su ga usvojili hrvatski državljani. Takvo se dijete smatra hrvatskim državljaninom od samog rođenja.

2.4.2. Stjecanje hrvatskog državljanstva rođenjem na teritoriju Republike Hrvatske

Članak 7 Zakona o hrvatskom državljanstvu navodi da je stjecanje hrvatskog državljanstva rođenjem na području Republike Hrvatske prihvaćeno samo u slučaju ako je dijete rođeno ili nađeno na području RH, a oba roditelja su mu nepoznata ili bez državljanstva. Taj slučaj jedino ne vrijedi ako se do navršene 14. godine djetetova života utvrdi da su mu oba roditelja strani državljani.

2.4.3. Stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem

Prema čl. 8 Zakona o hrvatskom državljanstvu vidljivo je da prirođenjem može steći hrvatsko državljanstvo stranac koji je podnio zahtjev za primanje u hrvatsko državljanstvo ukoliko udovoljava određenim pretpostavkama, a to su:

- da je navršio 18 godina života te da mu nije oduzeta poslovna sposobnost;
- da ima otpust iz stranog državljanstva ili da podnese dokaz da će otpust dobiti ako bude primljen u hrvatsko državljanstvo;
- da je do podnošenja zahtjeva imao prijavljen boravak najmanje 8 godina neprekidno na teritoriju Republike Hrvatske i ima odobren status stranca na stalnom boravku;
- da poznaje hrvatski jezik, latinično pismo, hrvatsku kulturu i društveno uređenje;
- da se iz njegova ponašanja može zaključiti da poštuje pravni poredak i običaje u Republici Hrvatskoj.

Također je moguće stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem prema povoljnijim uvjetima koji su opisani od članka 8 a do članka 16 Zakona o hrvatskom državljanstvu. Ako se hrvatsko državljanstvo steklo podrijetlom ili rođenjem, prilikom upisa u maticu rođenih, upisuju se u evidenciju o državljanstvu, a zahtjev za upis u evidenciju može se podnijeti i putem konzularnog ureda Republike Hrvatske i putem diplomatske misije.

Procedura za samo stjecanje državlјanstva prirođenjem opisana je na mrežnim stranicama stranicama ² Ministarstva unutarnjih poslova. Procedura se provodi kroz nekoliko koraka, a započinje osobnim podnošenjem zahtjeva u nadležnoj policijskoj upravi odnosno postaji ili nadležnoj diplomatskoj misiji odnosno konzularnom uredu Republike Hrvatske sukladno mjestu boravka (privremenog ili stalnog). Osim potrebnog obrasca potrebno je prikupiti i dodatnu dokumentaciju kao što su životopis, razlozi podnošenja zahtjeva, izvadak iz matice rođenih i vjenčanih, dokaz o državlјanskom statusu, uvjerenje o nekažnjavanju podnositelja zahtjeva u kojoj imaju stalni boravak u izvorniku ili propisno ovjerenoj preslici s prijevodom na hrvatski jezik ne starijeg datuma od 6 mjeseci, važeću ispravu o identitetu (ovjerenja preslika). U drugom koraku nadležna policijska uprava odnosno postaja ili nadležna diplomatska misija odnosno konzularni ured Republike Hrvatske upućuje pisani poziv stranci da preuzme rješenje o zahtjevu za stjecanjem hrvatskog državlјanstva. Prilikom preuzimanja rješenja potrebno je platiti određene pristojbe. Treći i četvrti korak vezan je uz plaćanje pristojbi i preuzimanja rješenja nakon dostavljenih dokaza o uplatama.

2.5. Prestanak hrvatskog državlјanstva

Prema članku 17 Zakona o hrvatskom državlјanstvu, postoje tri načina prestanka hrvatskog državlјanstva, a to su: otpust, odricanje i prestanak po međunarodnim ugovorima.

Prema članku 18 Zakona o hrvatskom državlјanstvu, otpust iz hrvatskog državlјanstva može se dati ukoliko osoba koja je podnijela zahtjev udovoljava određenim uvjetima, a to su:

- da je navršila 18 godina života;
- da nema smetnji što se tiče vojne obveze;
- da je osoba podmirila dužne poreze, takse i druge javne dažbine prema pravnim i fizičkim osobama u RH za koje postoji izvršni naslov;

²<https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/drzavljanstvo-325/upute-o-proceduri-stjecanje-hrvatskog-drzavljanstva/4746>

- da je pravilno uredila imovinske obveze iz bračnog odnosa i odnosa roditelja i djece prema hrvatskim državljanima i prema osobama koje ostaju živjeti u RH;
- da ima strano državljanstvo ili da je dokazala da će biti primljena u strano državljanstvo.

Osoba protiv koje se vodi kazneni postupak zbog djela koje se progoni po službenoj dužnosti ili u slučaju ako je osoba osuđena na kaznu zatvora u Hrvatskoj dok tu kaznu ne odsluži, ne može dobiti otpust iz hrvatskog državljanstva.

Također, ukoliko osoba koja je dobila otpust iz hrvatskog državljanstva, a u roku od 3 godine nije stekla novo državljanstvo, može zatražiti ukidanje rješenja o otpustu iz državljanstva uz uvjet da je o navedenome u zakonski određenom vremenskom periodu obavijestila konzularni ured RH u inozemstvu ili diplomatske misije ili neposredno tijelo zaduženo za donošenje rješenja o otpustu.

Prema hrvatskom pravnom poretku, iz članka 21 Zakona o hrvatskom državljanstvu, vidljivo je da se punoljetni hrvatski državljanin može odreći hrvatskog državljanstva samo pod uvjetom ukoliko ima prebivalište u inozemstvu i u slučaju da ima strano državljanstvo. Zahtjev za prestanak hrvatskog državljanstva podnosi se osobno u policijskoj upravi, tj. policijskoj postaji, osim u slučaju osoba s invaliditetom, koje podnose preko ovlaštenog opunomoćenika ili putem zakonskog zastupnika. Također se zahtjev može podnijeti i putem diplomatske misije ili konzularnog ureda RH u inozemstvu. Poslove prestanka hrvatskog državljanstva obavlja Ministarstvo unutarnjih poslova (<http://www.mvep.hr/hr/konzularne-informacije/drzavljanstvo/prestanak-hrvatskog-drzavljanstva>).

2.6. Ponovno stjecanje hrvatskog državljanstva

Kao jedna od promjena u državljanском statusu ističe se reintegracija odnosno ponovno stjecanje hrvatskog državljanstva te je ono u hrvatskom zakonodavstvu predviđeno u dva slučaja. Prvi slučaj odnosi se na osobu kojoj je kao maloljetniku prestalo državljanstvo jer je slijedilo sudbinu svojih roditelja kojima je državljanstvo prestalo ili otpustom ili odricanjem.

U tom slučaju osoba može ponovno zatražiti hrvatsko državljanstvo pod uvjetom da najmanje jednu godinu neprekidno boravi na teritoriju RH i pismeno se izjasni da se smatra hrvatskim državljaninom. Drugi slučaj odnosi se na punoljetnu osobu koja je dobila otpust iz hrvatskog državljanstva radi stjecanja stranog državljanstva što mu je kao obvezu postavila strana država u kojoj je imala prebivalište prilikom obavljanja kakvog poziva ili djelatnosti. (Mintas-Hodak, Mateša, 2009).

3. DRŽAVLJANSTVO I SPORT

Jedna od društvenih aktivnosti gdje državljanstvo i državlanski status imaju veliku važnost jest sport. Obzirom da u prošlosti putovanja nisu bila toliko dostupna i u tolikoj mjeri zastupljena, sport kao društvena aktivnost bio je dostupan u lokalnoj zajednici. Razvojem tehnologije, ostvarivanjem napretka, sport se s razine lokalne zajednice postupno širi izvan lokalne zajednice, a kasnije i izvan okvira država. Obzirom da je sport vrlo bogata društvena aktivnost, grane sporta nisu podjednako razvijene. U društvu su neki sportovi više zastupljeni i cijenjeni, a neki manje.

Kada se govori o državljanstvu i državlanskom statusu u sportu, on vrlo često predstavlja razlog za nejednakost i isključivanje stranaca u nacionalnim reprezentacijama zbog toga jer država sama određuje tko će biti njezin državljanin, a tko neće. Isto tako, vrlo je česta pojava diskriminacije na socijalnoj i nacionalnoj osnovi pa se stoga kroz Europsku športsku povelju Vijeća Europe koja je donesena 1992. godine (prepravljena 2002. godine) jasno vidi prema članku 4 da je zabranjena svaka vrsta diskriminacije na nacionalnoj i socijalnoj osnovi. Uz Europsku športsku povelju i Etički kodeks Međunarodnog Olimpijskog Odbora (u nastavku MOO) sadrži sličnu odredbu kojom se nastoji utjecati na prekršitelje navedenih povelja te spriječiti diskriminacija. Naravno, uvijek postoje iznimke, pa se tako diskriminacija na temelju državljanstva u sportu u određenim situacijama tolerira (Mintas-Hodak, Mateša 2009).

3.1. Utjecaj globalizacije na sport

Riječ globalizacija potječe od francuske riječi *globalisation* te opisuje gospodarske, društvene, političke i kulturne procese koji nastoje unije promjene životnih uvjeta suvremenoga svijeta (<http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22329>). S obzirom na utjecaj globalizacije na sve aspekte života i neriješena politička pitanja koje određene zemlje imaju, sport je fenomen koji povezuje sve nacije na našoj planeti. Normalno je za očekivati da neki oblici sporta ostavljaju veći utjecaj na svijet kao što su na primjer nogomet ili tenis, dok neki imaju mali utjecaj kao npr. kriket. Često je prisutan tzv. fenomen globalizacije što se najviše očituje u profesionalnom sportu, a što je vidljivo kroz svakodnevnu prisutnost u medijima te veliku zainteresiranost javnosti. Najlakše je zaključiti da sport utječe na globalizaciju kao i globalizacija na sport. Ta dva pojma međusobno su usko povezana te se nadopunjuju na određenim područjima i razinama (Bertapelle, 2013). U današnje vrijeme vidi se raznolikost sportaša koji sudjeluju u profesionalnim ligama u cijelom svijetu, ali i sve veći broj zemalja koje sudjeluju u međunarodnoj razmjeni sportskih događaja. Kao primjer možemo spomenuti Zimske Olimpijske Igre 1998. u Naganu (Japan) gdje su po prvi puta nastupali Kenija, Azerbajdžan, Urugvaj, Venezuela. Također sve veći broj sportaša prelazi vjerske, rodne i klimatske barijere. Za primjer možemo uzeti muslimanske žene koje sudjeluju u sportu poput nogometa i ragbija.

U sportu je prisutna sve veća migracija sportaša, iz jedne zemlje u drugu. Razlozi su mnogobrojni, a neki od njih su bolja novčana naknada, ostvarivanje osobnog životnog cilja (npr. nastup za nacionalnu reprezentaciju ili okretanje k profesionalizmu), igranje u profesionalnoj ligi i mnogi drugi. Koliko su migracije sportaša pozitivne, povoljne za ekipu, trenera, naciju, toliko su opet i negativne, npr. može doći do masivnog napuštanja kluba i odlaska u bogatije zemlje. Kao primjer mogu se navesti Kenijci koji su migrirali u Katar i Bahrein. Navedene države obećale su Kenijcima povoljne mirovine i određene prednosti.

Povećana globalizacija sporta i dodjela državljanstva nadarenim sportašima dovela je do procesa denacionalizacije, što je najviše vidljivo u području kulture i identiteta. Također, sve veće međunarodne migracije sportaša mogle bi dovesti do denacionalizacije Olimpijskih igara, kao i formiranje više građanskih identiteta na svjetskoj razini.

Globalizacija u sportu ima i svoju tamnu stranu. Sve češće dolazi do izražaja nasilje na sportskim događajima. Tako se 1972. godine u Münchenu na Olimpijskim Igrama dogodio tzv. Münchenski masakr, gdje su palestinski teroristi izveli teroristički čin na predstavnike izraelskog olimpijskog tima, prilikom kojeg su uzeli 11 izraelskih sportaša i trenera za taoce. U tom terorističkom činu poginulo je svih 11 taoca, 5 terorista i 1 policajac (<https://povijest.hr/nadanasnjidan/masakr-na-olimpijskim-igrama-u-munchenu-1972>). Nadalje, 27. srpnja 1996. godine za vrijeme Olimpijskih Igara u Atlanti, u Olimpijskom parku postavljena je bomba gdje je dvoje ljudi poginulo, te stotine njih bilo ranjeno. Unatoč terorističkom činu Igre su nastavljene. Bostonski maraton koji je održan 15. travnja 2013. godine također pamti jedan bombaški napad. Braća Tsarnaev, Amerikanci čečenskog porijekla su složili bombe kućne radinosti i ubili troje ljudi, a ozlijedili njih desetak. Tijekom sukoba s policijom, ubijen je jedan policijski službenik, a dva vozača automobila su oteta. Tamerlan Tsarnaev je ranjen tijekom sukoba s policijom i preminuo je u bolnici. Mlađi brat, Džohar je uhićen i osuđen na smrt. 13. studenoga 2015. godine u Parizu odvalo se nekoliko istovremenih terorističkih napada tijekom kojih je ubijeno preko 130 ljudi. Namjere jednog od bombaša samoubojica bila je ući na stadion gdje se odvijala prijateljska utakmica između Francuske i Njemačke. U tom naumu spriječio ga je redar. Odgovornost za ove istovremene terorističke čine preuzela je Islamistička država. Još jedan od negativnih primjera dogodio se 11. travnja 2017. godine. Prilikom četvrtfinalne utakmice Lige prvaka između dortmundske Borussije i Monaca začule su se tri eksplozije prilikom dolaska autobusa koje su prouzročile pucanje stakla i ozljede domaćeg igrača. Utakmica je odigrana sljedeći dan, odlukom UEFE, unatoč protivljenju momčadi Borussije i Monaca. Uхваćen je počinitelj terorističkog čina (<https://net.hr/sport/od-munchena-do-dortmunda-teroristicki-napadi-koji-su-udarili-na-sportase-i-sokirali-svijet>).

Shodno svim tim lošim događajima, mnogi objekti i sportska događanja gube na posjećenosti, pada im prodaja karata za određene manifestacije, turistička sezona doživljava gubitke, teško je ljude uvjeriti u sigurnost objekta, ali i same države. Svjetska prvenstva, Olimpijske Igre, Europska prvenstva najzanimljivija su meta za terorističke napade, za grupe koje se žele afirmirati, te za ostale oblike nasilja. Nažalost sve je teže održati sigurnost.

Problem predstavljaju troškovi za održavanje manifestacija koji su poprilično porasli te je teško naći osiguravajuće društvo koje je voljno i sposobno preuzeti rizik osiguranja imovine i ljudi na određenom prvenstvu ili sportskom događaju.

3.2. Državljanstvo kao pretpostavka za sudjelovanje u sportskim aktivnostima

S obzirom na današnje zahtjeve i potrebe na tržištu u sportu sve češće dolazi do toga da klubovi koji nemaju vlastite vrhunske sportaše kupuju ili na neki drugi način pridobivaju sportaše u svoje klubove. Svaka zemlja teži ostvarenju što boljeg rezultata što dovodi do traženja sportaša izvan granica domicila. Uz ostvarivanje boljih rezultata diže se ugled same države i nacionalni identitet što je vrlo važan čimbenik kod novonastalih država. Državljanstvo je odrednica koje povezuje i stvara osjećaj pripadanja nekoj zajednici unutar države. Kada se govori o utjecaju izvan granica države, tj. na međunarodnom nivou, državljanstvo utječe na razlikovanje jedne države od ostalih država zahvaljujući postignutim vrhunskim rezultatima. Ostvarivanje vrhunskih rezultata kod osoba izaziva osjećaj ponosa, jedinstva i povezanosti zajednice unutar države, te popularnost same države u svijetu.

3.3. Nastupanje za nacionalnu reprezentaciju

Sudjelovanje u raznim sportskim natjecanjima odvija se na dvije razine: nacionalnoj i međunarodnoj. Vrlo je zanimljiva činjenica da je sudjelovanje na međunarodnim sportskim natjecanjima za sportaše strance vrlo ograničenog dometa. Kako to biva u različitim sportovima uvidjet će se u nekoliko primjera (Mintas-Hodak, Mateša, 2009).

U ekipnom sportu košarka nastup nacionalnih ekipa uređen je na temelju odredbi Međunarodnog košarkaškog saveza (u daljnjem tekstu FIBA), Hrvatski košarkaški savez donio je poseban pravilnik kojim je predviđeno tko točno može nastupati za državnu reprezentaciju (Mintas-Hodak, Mateša, 2009). Prema Pravilniku o državnim reprezentacijama (Hrvatski košarkaški savez, 2019.) i čl. 13, za državnu reprezentaciju može nastupati osoba koja je državljanin RH te igrači koji uživaju povlasticu dvojnog državljanstva. Navedeni uvjeti moraju biti u skladu s odredbama FIBE-e.

Kada se govori o svjetski najpoznatijem i najpopularnijem sportu u društvu – nogometu, FIFA je također raznim pravilnicima (sudjelovanje na olimpijskim igrama i Svjetskom kupu) regulirala državljanski status nogometaša u reprezentacijama na način da je donesena odluka da za reprezentaciju mogu nastupati samo igrači koji su državljani određene države (Mintas-Hodak, Mateša, 2009). FIFA je donijela Pravilnik o statusu i transferu igrača kojim su uređene obveze nogometaša i klubova prema nacionalnom savezu u odnosu na reprezentaciju. Dodatak 1 donosi članke o ustupanju igrača za nacionalne momčadi. Prema čl. 1 klub je dužan ustupiti registriranog igrača reprezentativnoj momčadi zemlje za koju igrač može nastupati sukladno odredbama državljanstva koje posjeduje, ali pod uvjetom da ga je za nastup pozvao savez. Čl. 2 određeno je da su klubovi dužni ustupiti igrača za sve datume koji su previđeni za nastupanje prethodno utvrđeno međunarodnim kalendarom utakmica te za završna natjecanje FIFA-inog Svjetskog prvenstva i Kupa konfederacija te prvenstava za „A“ reprezentativne momčadi. Sve izvan unaprijed dogovorenog termin nastupa za reprezentaciju regulirano je čl. 6 kojim klubovi nisu dužni ustupiti igrača reprezentaciji. Ostalim dodatcima u pravilniku određeni su uvjeti za žensku nogometnu reprezentaciju i reprezentaciju futsala (HNS, 2019).

Međunarodna rukometna federacija (u daljnjem tekstu MRF) određuje dva akta kojima se reguliraju najvažnija pitanja državljanstva rukometaša prilikom nastupanja na međunarodnim i nacionalnim natjecanjima. Prvi akt kojim se reguliraju ova pitanja jest Pravilnik o pravu nastupa igrača, a drugi pravilni jest Pravilnik o transferu između federacija. Hrvatski rukometni savez (u daljnjem tekstu HRS) ovaj problem definirao je Registracijskim propisnikom iz 2006. godine te Propisnikom o statusu rukometaša iz 2006. godine. Pravilnikom o statusu igrača određeno je da rukometaši koji žele nastupati za nacionalnu reprezentaciju moraju ispuniti tri uvjeta, a to je da su državljani države za koju nastupaju, da su ispoštovali rok, da nisu u posljednje tri godine igrali za drugu nacionalnu ekipu (osim ako im izvršni odbor MOO nije dopustio da ranije nastupaju na natjecanju) te da su stekli pravo nastupati za nacionalnu ekipu pred najmanje 12 mjeseci. Klubovi u kojima igrači igraju su dužni pustiti igrače na termine utakmica koje su unaprijed kalendarski određene. Pravilnik o transferu između saveza ističe da MRF može pozvati za nastupanje samo one igrače koji

zadovoljavaju kriterije čl. 7 Pravilnika o pravu nastupa igrača koji se odnose na uvjete za igranje za nacionalnu ekipu. (Mintas-Hodak, Mateša, 2009). Kriteriji koji su obuhvaćeni čl. 7, a moraju biti zadovoljeni su (Medić, 2017):

- postignuti rezultati za odgovarajući sport koji Republika Hrvatski želi razvijati,
- planirati razvoj nacionalne selekcije za određeno sport,
- razvijati značaj i poticati mogući utjecaj na kreiranje domaćeg podmlatka sportaša određenog sporta,
- pružiti mogućnost unaprjeđenja sportskih rezultata na nacionalne skupine na dvije razine: nacionalnoj i/ili međunarodnoj,
- promotriti značaj rezultata sportaša i njegov utjecaj na promociju sporta na nacionalnim razinama te
- ostale karakteristike, ali i efekte i posljedice nastupa određenih sportaša koji traže potporu za stjecanjem državljanstva.

Kada se govori o pojedinačnim sportovima, atletika je to uredila pravilnicima na sljedeći način. Ističe se da se na međunarodnim natjecanjima država može predstavljati sa sportašima koji su samo njeni državljani. Prilikom sljedećega nastup za reprezentaciju oni ne mogu predstavljati neku drugu državu osim ako ne zadovoljavaju sljedeća tri kriterija: ukoliko je došlo do spajanja država, ukoliko je došlo do stvaranje nove, međunarodno priznate države te ukoliko je natjecatelj promijenio državljanstvo. Kada se govori o promjeni državljanstva moraju se ispuniti sljedeći kriteriji kako bi natjecatelj mogao predstavljati novu državu, a oni su sljedeći: mora proći zakonski rok od tri godine od trenutka promjene državljanstva kako bi natjecatelj mogao predstavljati novu državu. Rok od tri godine može biti skraćen na 12 mjeseci uz odobrenje natjecatelja ili u potpunosti ukinut uz prethodno odobrenje Međunarodne udruge atletskih federacija (u daljnjem tekstu IAAF). Ukoliko natjecatelj posjeduje dvojno državljanstvo on ima priliku sam odabrati koju državu želi zastupati na određenom natjecanju. Nakon odabira i prvog odnosno posljednjeg nastupa za određenu državu, natjecatelj može promijeniti mišljenje i odlučiti se za nastup države drugog državljanstva koje posjeduje uz uvjet da je od posljednjeg nastupa za prvu državu proteklo tri godine. Ovaj zakonski rok može biti smanjen ili u potpunosti ukinut. Ukoliko natjecatelj

nastupa za državu koju je IAAF suspendirao on ima mogućnost promjene državljanstva, ali na osnovu novo odabranog državljanstva može nastupati samo na domaćim natjecanjima. Da bi sportaš sudjelovao i na domaćim natjecanjima mora ispuniti dva uvjeta. Prvenstveno se zahtijeva da se sportaš odrekao prethodnog državljanstva te da na području nove države boravi barem godinu dana. Nakon što prođe zakonski rok od dvije godine od trenutka dobivanja novoga državljanstva, sportaš će moći nastupati i na međunarodnim natjecanjima. A za novu nacionalnu federaciju moći će nastupati tek kada prođu tri godine stalnog boravišta u državi novo stečenog državljanstva. (Mintas-Hodak, Mateša, 2009).

Nakon proučenih pravilnika u određenim športskim granama, bitno je istaknuti da pravila domaćih sportskih saveza moraju biti u skladu s olimpijskim, međunarodnim pravilnicima. Također sportaš može nastupati samo za državu čije državljanstvo posjeduje, a ako ima dvojno ili višestruko državljanstvo, sportaš mora odabrati jednu državu za koju će nastupati, a ukoliko nakon prvog nastupa za određenu državu dođe do promjena državljanstva, sportaš mora ispuniti određen uvjete; mora proći određeni zakonski rok kako bi mogao nastupati za državu svog novog ili drugog državljanstva.

Prema Pravilniku o načinu i uvjetima provođenja reprezentacijskih akcija Hrvatskog atletskog saveza čl. 6 zahtijeva od pojedinca da nastupi za reprezentaciju uvijek kada za to bude odabran od strane saveza. Sve protivno ovoj odluci bit će predmet stegovnog postupka. Čl. 12 upozorava na činjenicu da član reprezentacije ne može biti sportaš koji je pod stegovnim postupkom ili osoba koja ima neriješene materijalno – pravne odnose s HAS (Hrvatski atletski savez, 2016).

3.4. Posebne odredbe o sportašima strancima

Kao što je već spomenuto, sportaš stranac je osoba koja nema državljanstvo (apatrid) ili osoba nekog drugog državljanstva. Prema čl. 62 st. 1 Zakona o sportu strani državljanin ima mogućnost sudjelovanja na sportskim natjecanjima za domaću momčad sukladno određenim propisima.

Kao i za sportaše koji su državljani određene države, tako su i za sportaše strance određeni propisi koji reguliraju državljanstvo i mogućnost nastupanja sportaša stranca za reprezentaciju. Ti propisi sadržani su u propisima međunarodnih i nacionalnih saveza, a kao što smo već i spomenuli da su propisi za natjecanje na olimpijskim igrama sadržani u propisima MOO i propisima nacionalnih olimpijskih odbora (u daljnjem tekstu NOO) (Zeko, Vrbanec, 2017).

Olimpijska povelja je dokument koji sadrži kodifikaciju temeljnih načela olimpizma, raznih pravila i dopunskih propisa koji su usvojeni od strane MOO-a. Posljednja verzija stupila je na snagu 02. kolovoza 2016. godine. Olimpijskom poveljom, čl. 41 određeno je državljanstvo natjecatelja temeljem dvije točke:

- a) Natjecatelj koji sudjeluje na OI mora biti državljanin zemlje NOO-a koji ga prijavljuje
- b) Sva pitanja koja se odnose na utvrđivanje zemlje koju natjecatelj može predstavljati na OI rješava izvršni odbor MOO

Dakle, olimpijskom poveljom odlučeno je da natjecatelji koji sudjeluju na olimpijskim igrama moraju biti državljani zemlje NOO-a koja ga prijavljuje za nastupanje na olimpijskim igrama. Natjecanje sportaša stranaca koji posjeduju višestruko državljanstvo ili koji su promijenili državljanstvo na ovakvoj vrsti natjecanja određeno je dopunskim popisom čl. 41 prema kojemu natjecatelj s više državljanstava ili onaj koji je promijenio državljanstvo može predstavljati samo jednu zemlju, prema osobnom izboru. Natjecatelji koji su na olimpijskim, kontinentalnim ili regionalnim igrama ili prvenstvima predstavljali jednu zemlju, a nakon toga promijenili ili stekli novo državljanstvo, ne mogu sudjelovati za drugu državu dok ne prođu određeni zakonski rokovi koji su već navedeni kao primjeri u pojedinačnom sportu atletike. U slučaju kada bi natjecatelj imao pravo nastupati na olimpijskim igrama kao predstavnik zemlje čiji državljanin nije, izvršni odbor nadležnog tijela MOO-a ima pravo donijeti odluke opće ili individualne prirode kojom će utvrditi specifičnosti koje se odnose na državljanstvo, prebivalište ili boravište osoba koja se prijavljuje za nastup (Međunarodni olimpijski odbor, 2016).

Sudjelovanje sportaša stranaca na sportskom natjecanju razlikuje se ovisno o tome sudjeluje li sportaš na nacionalnom ili međunarodnom natjecanju. Sudjelovanje stranca na međunarodnom natjecanju ograničeno je na tek neke sportove jer sportaši predstavljaju nacionalni sport i nacionalni sportski savez odnosno državu za koju nastupaju. Sportaš stranac može sudjelovati na službenim klupskim natjecanjima, ali uz državljane određene države. Ako je riječ o prijateljskim klupskim međunarodnim natjecanjima tada se nastup sportaša stranca regulira posebnim sporazumom između klubova koji šalju igrače na ovakve vrste natjecanja. (Zeko, Vrbanec, 2017).

3.5. Promjena državljanstva sportaša

Obzirom na popularnost sporta u današnjem društvu te želje za ostvarivanjem što boljih, odnosno najboljih rezultata, mnogi klubovi nastoje kupiti ili na neki drugi način privući vrhunske sportaše u svoje klubove. Velik dio takvih sportaša nastupaju kao sportaši stranci za nacionalne saveze. Manji dio sportaša (oni najbolji ili za koje se u početku stvaranja sportske karijere zaključa da bi mogli ostvariti velike uspjehe) pokušavaju pridobiti klubovi, nacionalni savezi. Treći slučaj je da se sami igrači odlučuju za promjenu državljanstva kako bi mogli nastupati za određenu nacionalnu reprezentaciju koja im omogućuje bolje životne i profesionalne uvjete.

Državljanstvo sportaši mijenjaju zbog raznih razloga, privatnih ili javnih. Kada je riječ o privatnim razlozima tada se oni odnose na sklapanje braka, financijske povlastice, želju za integracijom u novoj sredini, politički protest i drugo. Javni razlozi zbog kojih sportaš može odlučiti promijeniti svoje državljanstvo jest vezan uz javni interes države čije državljanstvo žele uzeti. Dakle, država nastoji davanjem državljanstva pridobiti vrhunskog sportaša kako bi se zadovoljile potrebe klubova ili potrebe nacionalnih reprezentacija.

Kao primjer sportašice koja je iz privatnih razloga odnosno političkog protesta promijenila državljanstva jest bivša prva tenisačica svijeta Martina Navratilova. Ona je 1975. godine zbog neslaganja s komunističkim režimom pobjegla iz Čehoslovačke i zatražila azil u SAD-u 1981. godine SAD joj je omogućio i stjecanje državljanstva te je nastupajući za njih osvojila brojna svjetska priznanja, a između ostaloga i naslov prvakinja svijeta u tenisu (Mintashodak, Mateša, 2009).

Slika 3. Tenisačica Martina Navratilova u osvajanju svog posljednjeg turnira

Izvor: <https://www.jutarnji.hr/arhiva/navratilova-osvojila-59.-grand-slam/3222263/>

Kada se govori o području Republike Hrvatske, od poslijeratnog razdoblja je sve češća pojava za potražnjom hrvatskog državljanstva u okviru sporta. Pa su tako mnogi strani sportaši koji su igrali u hrvatskim klubovima koji su zatražili državljanstvo isto i dobili. Kao jedan od primjera ističe se rukometašica Svitlana Pasičnik koja je ukrajinsko državljanstvo zamijenila hrvatskim. To su učinile i odbojkašice Irina Kirilova i Jelena Čebukin koje su rusko državljanstvo zamijenile hrvatskim. Najpoznatiji nogometni primjer zahtjeva za hrvatskim državljanstvom bio je primjer Brazilca Eduarda Alveza da Silve koji je svoju nogometnu karijeru započeo u dalekom Brazilu, a potom s 15 godina prešao igrati u hrvatske klubove (NK Dinamo, Zaprešić). Sljedeći poznati nogometaš koji je također zatražio hrvatsko državljanstvo (i dobio ga) jest Mathias Chago. Podrijetlom iz Kameruna u

Republiku Hrvatsku je došao 2002. godine kao ekonomski emigrant. U početku karijere na području RH je igrao za NK Metalac iz Osijeka, a kasnije je prešao u NK Dinamo. Vrlo poznat i zanimljiv primjer promjene državljanstva jest primjer bugarskog dizača utega Nikolaja Pešalova. Kao afirmirani sportaš bugarsko je državljanstvo zamijenio hrvatskim i postigao brojne uspjehe na olimpijskim igrama (Mintas-Hodak, Mateša, 2009).

Bitno je istaknuti da je Republika Hrvatska bogata brojnim sportašima koji posjeduju zavidne talente i ostvaruju odlične rezultate. Obzirom na njihove uspjehe, druge zemlje također nastoje ojačati svoje klubove i reprezentacije te im nude svoja državljanstva. Kao jedan od primjera sportaša kojemu su nudili odricanje hrvatskoga i uzimanje drugoga državljanstva jest plivač Duje Dragonja. Član splitskog Poška i riječkog Primorja dobio je ponudu Katara 2006. godine (uz veliku novčanu naknadu) da se odrekne hrvatskoga državljanstva i da zatraži katarsko državljanstvo. Plivač je velikodušnu ponudu odbio te nastavio nastupati za RH. Također je vrlo primamljivu katarsku ponudu dobila i skakačica uvis Blanka Vlašić koja je također odbila odreći se hrvatskoga državljanstva (Mintas-Hodak, Mateša, 2009).

Primjer sportašice koja nije odbila poslovnu ponudu koja joj se ponudila bila je hrvatska plivačica Mirna Jukić. Tijekom svoje karijere ostvarila je vrlo uspješne rezultate, bila je višestruka osvajačica medalje na europskim i svjetskim prvenstvima. Navodno je zbog loših uvjeta treniranja bila prisiljena napustiti RH i otići u Austriju kako bi se mogla profesionalno razvijati. S vremenom se odrekla hrvatskoga državljanstva i prihvatila austrijsko. Sada nastupa za Austriju na brojnim međunarodnim natjecanjima (Mintas-Hodak, Mateša, 2009).

Bitno je naglasiti da promjena pripadnosti za vrijeme kvalifikacija za FIFU, kontinentalno prvenstvo ili nastupanje na Olimpijskim igrama nije dozvoljena u slučaju da je igrač sudjelovao već u jednoj utakmici navedenih natjecanja (Medić, 2017).

Kako bi sportaš promijenio državljanstvo mora podnijeti zahtjev za promjenom državljanstva koji je prikazan u molbi za stjecanje hrvatskoga državljanstva za sportaša (pod povoljnim uvjetima) koja izgleda ovako:

Ime i prezime podnositelja molbe

Datum:

Ministarstvo unutarnjih poslova RH

Policijska uprava _____

Predmet: MOLBA za stjecanje hrvatskog državljanstva

Ja, _____ državljanin sam _____.
U Republici Hrvatskoj živim i boravim od _____ (sa supružnikom _____ i djetetom _____) na adresi _____.
U braku sam od _____. Po zanimanju sam _____ i u Hrvatskoj igram (ili namjeravam igrati) za klub _____. U svojoj dosadašnjoj športskoj karijeri nastupao sam _____.

Razlog zbog kojeg sam želim promijeniti državljanstvo i steći hrvatsko državljanstvo (kao i moj supružnik i dijete) je _____.

Ovime izjavljujem (da sam se odrekao ili) da sam spreman (i da sam pokrenuo postupak) odreći se svoga sadašnjeg državljanstva. */napomena: ako je prema zakonu potrebno/* O tome prilažem kao dokaz zahtjev za odricanje od _____ državljanstva koji sam podnio dana _____ kod nadležnog _____.

Ovime također izjavljujem da poštujem i da ću poštivati pravni poredak i običaje u Republici Hrvatskoj i da prihvaćam hrvatsku kulturu.

(Ujedno molim da se državljanstvo dodijeli i mojoj supruzi i djetetu.)

Molim da se ova moja molba razmotri i usvoji.

(vlastoručni potpis)

4. ZAKLJUČAK

Državljanstvo je u današnje vrijeme vrlo važan pojam koji se može promatrati s dva aspekata: pravnog i sociološkog. Pravni aspekt omogućuje reguliranje prava i obveza državljana, a sociološki aspekt pripadnost određenim skupinama i razvijanje svijesti o pripadnosti određenom narodu. Osim u društvu, državljanstvo je vrlo bitna stavka i u sportu. Krajnji cilj natjecateljskog sporta jest upravo osvajanje medalja na najvećim globalnim natjecanjima kao što su Olimpijske igre te Svjetska i Europska prvenstva.

Državljanstvo sportaša često je ključna odrednica sudjelovanja određenoga sportaša na nekom sportskom natjecanju. Pravo na državljanstvo stječe se na nekoliko načina, a naturalizacija pod povoljnim uvjetima najčešći je način stjecanja državljanstva sportaša koji trebaju državljanstvo određene država radi sudjelovanja na natjecanju. Ovim radom prikazani su zakonski okviri koji ograničavaju odnosno dozvoljavaju ostvarivanje prava na državljanstvo, prikazani su primjeri promjene državljanstva sportaša te koju ulogu u tim odlukama ima sportska federacija.

S obzirom na to da je svakoj državi u interesu osvojiti što više medalja na nacionalnoj razini, države reguliraju zakonski okvir koji omogućuje, pod određenim uvjetima, promjenu državljanstva sportašima. Unatoč činjenici da su osnovna pitanja nastupa sportaša stranaca riješena na razini zakona, detaljno uređenje tih pitanja prepušteno je rješenjima u aktima nacionalnih sportskih saveza kao i u aktima na međunarodnoj razini. Bez obzira na to, na međunarodnim sportskim natjecanjima ponekad sudjeluju sportaši koji imaju državljanstvo države koju predstavljaju, ali se ipak ne mogu smatrati istinskim predstavnicima države.

Naravno, nastupanje sportaša stranaca za nacionalne timove ovisi o dobroj volji i želji sportaša stoga mnogi klubovi posežu za ponudama koje poboljšavaju financijsku situaciju sportaša kako bi ih privukli da nastupaju za njih na lokalnoj i nacionalnoj razini. Ovim činom postavlja se pitanje trguju li države državljanstvima i državljskim statusima sportaša.

5. POPIS LITERATURE

1. Hrvatski atletski savez (2016). „Pravilnik o načinu i uvjetima provođenja reprezentacijskih akcija Hrvatskog atletskog saveza“. https://www.has.hr/images/stories/HAS/servisi/dokumenti/Pravilnik_o_reprezentacijama.pdf (05.11.2019.)
2. Hrvatski košarkaški savez (2019). „Pravilnik o državnim reprezentacijama“. <https://www.hks-cbf.hr/slike/2019/09/Pravilnik-o-dr%C5%BEavnim-reprezentacijama-1.pdf> (05.11.2019.)
3. Hrvatski nogometni savez (2019). „Pravilnik o statusu i transferima igrača“. Glasnik - službeno glasilo Hrvatskog nogometnog saveza, vol. XXVII https://hns-cff.hr/files/documents/16542/Glasnik_04-2019.pdf (05.11.2019)
4. Hrvatski jezični portal. <http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search> (05.11.2019.)
5. Leksikografski zavod Miroslav Krleža. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=22329> (07.11.2019.)
6. Medić, I. (2017). „Neka pitanja državljanstva u sportu kao fenomen međunarodnog sportskog prava“. Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, vol. 54 (2), 415. – 435.
7. Međunarodni olimpijski odbor (2016.). „Olimpijska povelja“. https://www.hoo.hr/images/dokumenti/sportolimpizammedunarodni/Olimpijska_povelja_2016.pdf (05.11.2019.)
8. Zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem punoljetne osobe. https://mup.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/drzavljanstvo//obrazac1_stjecanje_prirodjenje_punoljetni.pdf (15.11.2019.)
9. Zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem djeteta/djece. https://mup.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/drzavljanstvo//obrazac3_stjecanje_prirodjenje_djeca.pdf (15.11.2019.)
10. Zahtjev za stjecanje hrvatskog državljanstva prirođenjem punoljetne osobe i djeteta/djece. https://mup.gov.hr/UserDocsImages//dokumenti/drzavljanstvo//obrazac2_stjecanje_prirodjenje_punoljeni_djeca.pdf (15.11.2019.)

-
11. Zakon o sportu. Narodne novine 71/06, 150/08, 124/10, 124/11, 86/12, 94/13, 85/15, 19/16.
 12. Mintas – Hodak, Lj., Mateša, Z. (2009). „Državljanstvo sportaša“
 13. Središnji državni portal (2019). Stjecanje hrvatskog državljanstva. <https://gov.hr/moja-uprava/drzavljanstvo-i-isprave/hrvatsko-drzavljanstvo/stjecanje-hrvatskog-drzavljanstva/1719> (15.11.2019.)
 14. Šikić, M. (2009). „Pojmovnik“, Hrvatska javna uprava, vol. 9 (2), 587. – 592.
 15. UNHCR (2010). „Sprječavanje i smanjivanje apatridnosti – Konvencija o smanjenju apatridnosti iz 1961. godine“. https://www.unhcr.org/hr/wp-content/uploads/sites/19/2018/11/1961_hr.pdf. (28.11.2019.)
 16. Ured visokog povjerenika Ujedinjenih naroda za izbjeglice. „Tekst Konvencije iz 1954. o pravnom položaju osoba bez državljanstava“. <https://www.unhcr.org/hr/wp-content/uploads/sites/19/2018/11/1954-Konvencija.pdf>(28.11.2019.)
 17. Ustav Republike Hrvatske, Narodne novine 56/90, 135/97, 8/98, 113/00, 124/00, 28/01, 41/01, 55/01, 76/10, 85/10, 05/14.
 18. Zakon o hrvatskom državljanstvu NN 53/91, 70/91, 28/92, 113/93, 4/94, 130/11, 110/2015.
 19. Zeko, M., Vrbanec, M. (2017). „Osnovne odrednice sudjelovanja sportaša stranaca na sportskim natjecanjima“, Zbornik radova Međimurskog veleučilišta u Čakovcu, vol. 8 (2), 139. – 143.
 20. <https://www.nba.com/article/2019/10/06/10-things-know-becky-hammon>. (14.05.2020.)
 21. <http://www.sportandnation.com>. (17.11.2019.)
 22. <https://goo.gl/images/ur2va6>. (17.11.2019.)
 23. <http://www.zimbio.com/photos/J+rgen+Klinsmann>. (17.11.2019.)
 24. <https://www.jutarnji.hr/arhiva/navratilova-osvojila-59.-grand-slam/3222263/>.(18.11.2019.)
 25. http://www.citsee.eu/citsee-story/sportizenship-complex-links-between-citizenship-sports-and-national-identity_. (17.11.2019.)
-

26. <https://mup.gov.hr/gradjani-281562/moji-dokumenti-281563/drzavljanstvo-325/upute-o-proceduri-stjecanje-hrvatskog-drzavljanstva/4746>. (20.11.2019.)
27. <http://www.mvep.hr/hr/konzularne-informacije/drzavljanstvo/prestanak-hrvatskog-drzavljanstva>. (20.11.2019.)
28. <https://povijest.hr/nadanasnjidan/masakr-na-olimpijskim-igrama-u-munchenu-1972>. (23.11.2019.)
29. <https://net.hr/sport/od-munchena-do-dortmunda-teroristicki-napadi-koji-su-udarili-na-sportase-i-sokirali-svijet>. (23.11.2019.)

6. POPIS TABLICA

Tablica 1. Kategorizacija tipova državljanstva od najjačeg prema najslabijem 11

7. POPIS SLIKA

Slika 1. Mađarski nogometaš Laszlo Kubala u dresu španjolskog kluba Barcelone 1960. godine. 12

Slika 2. Njemac Jürgen Klinsmann 15

Slika 3. Tenisačica Martina Navratilova u osvajanju svog posljednjeg turnira 30